

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ב / גליון נז
ערש"ק פרשת ואתחנן
ה'תשס"ה

פתח דבר

לקראת שבת פרשת ואתחנן, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון נז), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מעמו וראו כי טוב ה'

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

יישוב פירוש רש"י "היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם" עם פשוטו של מקרא ש"אם בחוקותי תלכו - ונתתי גשמיכם בעתם".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כט עמ' 41 ואילך)

יינה של תורה

"נחמו נחמו עמי" - הביאור בכך שצריכים ל"נחמה בכפלים" אף שלכאורה מספיקה הנחמה על הבית הראשון, בהקדם ביאור החילוק בין הבית הראשון והשני.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ט עמ' 61 ואילך)

חידושי סוגיות

"ר' זירא יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכא דלא נטרדיה", בשיחה זו מבאר רבינו כיצד סיפור זה מתיישב עם האיסור ד"פן תשכח את הדברים", בהקדם ביאור הגדר דאיסור זה.

(ליקוטי שיחות חלק לד עמ' 24 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

סיפורים, ביאורים ופתגמים במאמר מורנו הבעש"ט שמכל דבר שרואים או שומעים צריכים ללמוד הוראה בעבודת ה'.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

"לקבל" את השכר או "ליטול" אותו

ישוב פירוש רש"י "היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם" עם פשוטו של מקרא
ש"אם בחוקותי תלכו - ונתתי גשמיכם בעתם"

א. בסיום פרשתנו כתיב "ושמרת את המצוה . . אשר אנכי מצוך היום לעשותם", ומפרש רש"י "היום לעשותם - ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם".

ומבארים המפרשים (באמ"ח כאן) שפירש"י זה הוא בהמשך לפירושו בכתוב שלפנ"ז "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו - בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא", היינו, שהרשעים מקבלים שכר על מעשיהם הטובים בעוה"ז, בכדי שלא יהיה להם חלק לעוה"ב. ובהמשך לזה אומר הכתוב, שאצל צדיקים זהו להיפך, ששכרם אינו "היום", בעוה"ז, אלא "למחר בעולם הבא". והיינו מפני ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא".

ולכאורה אינו מובן:

ידוע שפירוש רש"י הוא לפי "פשוטו של מקרא", וכיצד יתכן לומר ששיטת רש"י הוא ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", בעוד שישנם ריבוי פסוקים שנאמרו בהם יעודים גשמיים כשכר על קיום התורה והמצות, ובלשון הכתוב (ר"פ בחוקותי) "אם בחוקותי תלכו - ונתתי גשמיכם בעתם". ויתירה מזו - מיד לאחר הפסוק דידן מגיעים הפסוקים "והיה עקב תשמעון . . ואהבך וברכך . . וברך פרי בטנך ופרי אדמתך וכו'" !?

ב. והנה, המפרשים (צידה לדרך ובאמ"ח) מיישבים זה ע"פ דברי הרמב"ם הידועים (הל' תשובה פ"ט ה"א) שאמיתית הענין של שכר מצות הוא רק בעוה"ב, וכל היעודים הגשמיים הנם רק כדי

"שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותו . . . וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כו', כדי שנזכה לחיי העולם הבא".

וזוהי הכוונה ב"למחר לעוה"ב ליטול שכרם" - דהיינו מפני ש(אמיתית) שכר המצוה היא חיי העולם הבא. וע"כ אנו אומרים "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא".

אבל פירוש זה אינו, דהנה (א) עה"פ (בחקוקתי כו, ט) "ופניתי אליכם" (שהמדובר בו הוא בנוגע ליעודים הגשמיים) מפרש רש"י "אפנה מכל עסקי לשלם שכרם", משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו'". ומכאן הוכחה ברורה, שלשיטת רש"י אין היעודים הגשמיים רק ענין צדדי (הסרת המניעות לקיום התומ"צ), אלא שכר על העבודה גופא (בדיוק כשם שהוא בשכר שמשלמים לפועלים).

(ב) בכלל, קשה לומר שרש"י (בפירושו עה"ת) נוקט כמ"ד "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". דהנה, היסוד לשיטה זו הוא במ"ש בנוגע לכיבוד-אב-ואם ושילוח הקן "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך" (פרשתנו ה, טז) ו"למען ייטב לך והארכת ימים" (תצא כב, ט), שפירושו הוא "למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך - לעולם שכולו ארוך".

אבל רש"י בפירושו עה"ת, אינו מביא פי' זה, ואדרבה - מסתימת לשונו ("אם תכבד יאריכון ואם לא כו'") מוכח שרש"י מפרש פסוק זה באריכות ימים וטובה כפשוטן בגשמיות.

והדרא קושיא לדוכתא: כיצד אומר רש"י בפשטות (בסיום פרשתנו) "ולמחר לעולם הבא לקבל שכרם" !?

ג. ויש לומר, דשאלה זו מיישב רש"י בדיוק לשונו "ולמחר . . . ליטול שכרם":

המאמר "היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם" מובא בשני מקומות בש"ס, במסכת עירובין (כב, א) ומסכת ע"ז (ג, א). במסכת עירובין (לפנינו) הלשון הוא "למחר לקבל שכרם" ואילו במסכת ע"ז נכתב "ליטול שכר", ורש"י כאן בחר הגירסא ד"ליטול שכרם" דווקא.

והנה, הלשון "לקבל שכרם" מדגיש שהשכר מגיע מצד הנותן. המקבל אינו בעה"ב לקחת לבדו את השכר, אלא הוא תלוי בנותן. ואילו הלשון "ליטול שכרם" משמע שהאדם לוקח לבדו את השכר המגיע לו.

וזוהו מה שמבאר רש"י, ש"למחר לעוה"ב", יהיה חידוש באופן תשלום השכר, דאז יהיו בני' 'בעלי-בתים' על שכרם - "ליטול שכרם".

ועפ"ז נמצא, שאין זה שייך כלל למה ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", דלשיטת רש"י גם בעוה"ז ישנו קבלת שכר, אלא שזוהו באופן של "לקבל שכרם": הקב"ה נותן לבנ"י כל טוב סלה, בבני, חיי ומזוני רווחי, אבל לבנ"י אין את הכח ליטול בעצמם את השכר. ולכן אפשר שלפעמים יתערבו בזה סיבות צדדיות, והשכר לא יגיע בפועל.

[וע"ד המסופר בגמרא (קידושין לט, ב) שאחד "אמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה, ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזרתו נפל ומת". דהגם שמצד קיום המצוות היה מגיע

לו השכר דאריכות ימים, התערבה בזה סיבה צדדית ("מהרהר בעבודת כוכבים"), ולכן לא קיבל את השכר].

משא"כ "למחר לעולם הבא", 'יטלו' בנ"י בעצמם את השכר, ולא יהיו בזה כל עיכובים. וגם לפירוש זה אתי שפיר המשך הכתובים, דבתחילה אומר הכתוב "ומשלם לשונאיו . . לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו", דאצל רשע דווקא משלמים לו בחייו "כדי להאבידו מן העולם הבא", משא"כ אצל אלו שאינם "שונאיו", שייך שהשכר לא יגיע מיד (כנ"ל). ולאח"ז אומר הפסוק "ושמרת את המצוה גו' היום לעשותם", דסדר זה (שאפשר שיתעכב תשלום השכר) הוא רק "היום", אבל "למחר לעולם הבא" יהיה זה באופן ד"ליטול שכרם", ללא כל עיכובים.

יינה של תורה

”נחמה בכפלים” – כיצד?

”נחמו נחמו עמי” – הביאור בכך שצריכים ל”נחמה בכפלים” אף שלכאורה מספיקה הנחמה על הבית הראשון, בהקדם ביאור החילוק בין הבית הראשון והשני

א. ההפטרה הנקראת בשבת שלאחר תשעה באב היא נבואת ישעיהו, הפותחת בפסוק ”נחמו נחמו עמי” (ישעי' מ, א). המדרש על הפסוק (ילקוט ישעיה רמז תמה) מבאר את כפילות לשונו של הנביא בקשר לנחמת עם ישראל על חורבן בתי המקדש – נחמו נחמו – בכך שבדבריו מנחם הנביא את עם ישראל בנחמה כפולה, האחת על חורבן הבית הראשון ונחמה נוספת על חורבן בית המקדש השני. תוכנה של הנחמה הוא בניית הבית השלישי, המנחם את עם ישראל בהשלמתו את חסרונו של שני בתי המקדש.

אך, לכאורה אינו מובן הצורך בשתי נחמות, מפני שבפשטות, מעלת הבית הראשון גדולה ממעלתו של הבית השני, והנחמה על חורבן הבית הראשון מהווה – בדרך ממילא – נחמה גם על חסרונו של הבית השני. השלמת חסרונו של בית המקדש הראשון משלימה גם את אובדנו של הבית השני, ומדוע, אפוא, לא מספיקה הנחמה האחת, הנחמה על חורבן הבית הראשון? לשם מה מנחם הנביא את עם ישראל בנחמה כפולה, נחמה גם על חורבן הבית השני?

ב. יהודי בעבודתו, ממשיך ומגלה בעולם אור אלקי. צורת ההמשכה ופעולתה בעולם תיתכן בכמה אופנים:

תורה: בלימוד תורה מתייגע יהודי ומתאמץ להבין ולהשיג את חכמת התורה, חכמה הקיימת

גם טרם שלומדה. כלומר, האור האלקי הנמשך בלימוד תורה אינו מתייחס למציאות העולם, מציאות התורה אינה תלויה וקשורה בעבודת הנבראים. לפיכך, ההארה האלקית הנמשכת בלימוד תורה לא פועלת באופן פנימי בנבראים, משום שהיא אינה קשורה במציאות העולם - התורה לא מתעסקת בביורר וזיכוך העולם, עיקר ענינה הוא בהמשכה אלקית נעלית, ללא קשר לגשמיות העולם. בעבודת לימוד התורה, נמשכת בעולם הארה אלקית נעלית ביותר, אך העולם אינו מוכשר לקליטת אור רב כזה, משום שמציאותו אינה עדינה דיה לשם כך.

מצוות: האור האלקי הנמשך בקיום מצוה תלוי ומתייחס לעבודת היהודי, לפיכך, החפצים הגשמיים עמם ובהם נעשית המצוה מתעלים ונעשים כלים ראויים להשכנת אור הקדושה. הכנת חפצים גשמיים לעשיית מצוה מזככת ומעדנת את המציאות הגשמית, והופכת אותה לכלי ראוי להתגלות האלקות בה. במצוות, שלא כבתורה, האור האלקי הנמשך על ידן, מאיר ומזכך את המציאות הגשמית. ברם, הזיכוך הנפעל בעולם בקיום מצוות, הוא בדרך כפיה והתבטלות של מציאות קיימת למציאות נעלית ממנה – המציאות הגשמית מתבטלת וכופה את ישותה כלפי האלקות, הנראית כדבר נוסף על מציאות העולם. העולם הינו כלי ראוי לקבלת האור הנעלה, אך קבלתו את האור והתבטלותו לאלקות באה מצד עוצם גילוי האור ולא מצד עצמו ובכוחו.

תשובה: כאשר שב יהודי בתשובה שלימה, לאחר שהתרחק מאור הקדושה בעברו על רצון ה' יתברך, חזרתו להתנהג כפי רצון ה' לא באה בסיבת ענינים חיצוניים, כי אם מצד הכרתו במציאות הבורא והתבטלותו לפניו. מציאות האלקות לגביו אינה כדבר נוסף אליו הוא מתבטל - האלקות חודרת בפנימיות מציאותו ומתאחדת עמו עד כדי שינוי טבעו וחזרה להנהגה לפי רצון ה'. כיון שהתשובה נובעת ובאה ממציאותו ומצדו של יהודי ולא מצד גילוי אור עליון, חודרת היא במציאות העולם ובגשמיות ופועלת בה באופן פנימי. לכן, בכוחה של התשובה להעלות את ניצוצות הקדושה שנפלו וירדו לרשות הקליפה ולהעלותם לקדושה - "זדונות נעשו לו זכויות", משום שהאור האלקי הנמשך בעולם על ידי עבודת התשובה חודר ופועל במציאות העולם ובבריאה. אך לאידך, כיון שהאור הנמשך בעבודת התשובה מתייחס ופועל במציאות העולם, מוגבל הוא לפי ערך גדרי העולם.

ג. שלושה אופנים אלו בפעולת האור האלקי הנמשך בעולם, מקבילים לצורת הופעת האלקות במשכן ובשני בתי המקדש:

משכן: המשכן שימש דירת ארעי - "אהל מועד" - להשראת השכינה בו, האלקות לא שכנה במשכן בקביעות, משום שלא חדרה והתאחדה במציאות הגשמית. האור האלקי נמשך אז מלמעלה ללא כל קשר למציאות הגשמית, לכן, לא פעלה הקדושה בחפצי העולם ובמציאות הגשמית. בפירוק המשכן (לצורך המשך הנסיעה במדבר), שוב לא נותרה קדושה במקום בו עמד המשכן, מפני שהאור האלקי שהאיר במשכן לא פעל וחדר במציאות העולם בפנימיות, עד כדי שינוי מציאותו למציאות קדושה.

לעומת המשכן, בבית המקדש האירה האלקות והתאחדה במציאות הגשמית - המקדש היווה

דירת קבע - "בית עולמים" – לשכינה, במקדש נמשך האור האלקי לפי גדרי המציאות והנבראים. מסיבה זו, נותרה קדושה במקום המקדש גם לאחר חורבנו, משום שההארה האלקית פעלה זיכוכ ועידון המציאות הגשמית. אך גם בצורת זיכוכ העולם חלוקים הבית הראשון והשני:

בית ראשון: בבית ראשון, נמשך אור עליון בעולם, ופעל בנבראים זיכוכ, אך זיכוכ הגשמיות והתעלותה באו בסיבת גילוי אור נעלה. מעוצמת הגילוי פעל האור בעולם, ולא מצד כוחות הנבראים.

בית שני: הבית השני נבנה בהתעוררות הנבראים, ולא מצד גילוי אור עליון. מעלת בית המקדש השני על פני הבית הראשון הוא בכך שזיכוכ המציאות הגשמית הנמוכה והתעלותה לקדושה באה מצד מציאות המטה ולא מפני עוצם הגילוי הנעלה. אך, לאידך גיסא, דווקא מפני היותו נמשך מצד גדרי העולם והמציאות, מוגבל אור זה לפי ערך מדריגת העולם.

ד. מעתה תוכן משמעות נחמת הנביא ישעיהו, נחמה בכפליים - נחמו נחמו עמי:

נחמת עם ישראל על חורבן שני בתי המקדש היא בבנית בית המקדש השלישי. בבית השלישי תהיינה שתי המעלות, הן מעלת הבית הראשון והן מעלת הבית השני – מעלת איכות האור הנמשך בעולם, בית ראשון, ומעלת זיכוכ המציאות הבא מצד גדרי העולם, בית שני. הנחמה על החורבן הראשון אינה מספיקה, משום שבהמשכה האלקית שהיתה בבית שני קיים יתרון על פני ההמשכה האלקית שהיתה בזמן בית ראשון – בבית שני היתה מעלת זיכוכ הנבראים כאשר האלקות הופכת לחלק ממציאותם שלהם, משום שהיא באה בסיבת הכרתם באלקות. בגאולה העתידה, תאיר בעולם הארה אלקית נעלית ביותר, אך יחד עם זאת, יפעל הדבר במציאות העולם.

חידושי סוגיות

בגדר האיסור ד"פן תשכח"

"ר' זירא יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכא דלא נטרדיה", בשיחה זו מבאר רבינו כיצד סיפור זה מתיישב עם האיסור ד"פן תשכח את הדברים", בהקדם ביאור הגדר דאיסור זה

"רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" (ואתחנן ד.ט.)

ולכאורה יש לעיין על פי זה בספור הגמ' 5
ד"ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה 6

בא ר"ל להוסיף דאם שכח תלמודו - פירוש המשניות, אבל עדיין יש בידו (בענין זה עצמו ה)משנה, לפיכך אינו מתחייב בנפשו רק עובר בלאו. ע"ש. וראה גם חדא"ג מהרש"א יומא לח, ב ד"ה כל השוכח. ומשו"ע אדה"ז (ההובא לקמן ס"ב) לא משמע כן*. ואכ"מ.
(5) ב"מ פה, סע"א.

(6) כ"ה בגמ' לפנינו. וגוי' הרש"ל (נעתק עה"ג שם) מ' תעניות. וכ"ה הוא ברש"י חולין קכב, סע"א ד"ה ר"ל. ארחות צדיקים שער התורה בסופו. וראה בעיני יעקב לע"י

(* ולהעיר גם ממדרש שמואל אבות שם בסופו דמ"ש "משנתו" רמז "אפי" שכח מהדברים אשר יקראו משנתו שהם הדברים אשר עיין בשכלו הוא מתחייב בנפשו כו".

מקשה כיצד התענה ר' זירא בשביל לשכח תלמוד בבלי

א. שנינו במס' אבות¹: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר² רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". ובגמרא³ למדו מכתוב זה ש"כל המשכח דבר אחד מתלמודו⁴ עובר בלאו".

(1) פ"ג מ"ח.

(2) פרשתנו ד, ט.

(3) מנחות צט, ריש ע"ב.

(4) ראה יד מלאכי כללי הה"א אות קצח (קרוב לסופו מהרא"כ), שמתניתין דקאמר השוכח דבר אחד ממשנתו - היינו משניות ובוהו קאמר כאילו מתחייב בנפשו; ובגמ'

מביא השיטות בראשונים בענין זה

ב. והנה בדברי הראשונים מצינו כמה שיטות בגדרי איסור זה:

(א) הרמב"ם (ועוד ראשונים) לא מנו הלאו ד"לא תשכח גו'" במנין המצות.

(ב) הרמב"ן⁹ שמנאו במנין המצות, ס"ל דלאו זה לא קאי על שכחת דברי תורה, אלא על שכחת מעמד הר סיני (וכמ"ש גם בפירושו על התורה עה"פ).

ולכאורה ס"ל¹⁰ שהילפותא הנ"ל שבמשנה וגמרא הוי אסמכתא בעלמא, ואינו אלא מילי¹¹ דחסידותא¹².

ג) גם לדעת כמה ממוני המצות והפוסקים¹³ שמנו הלאו ד"פן תשכח" במנין המצות וס"ל דקאי בשכחת דברי תורה, האיסור הוא ש"פורש מן התורה" (כלשון הסמ"ג¹⁴), או ש"אינו חייב עד שיישב ויסירם מלבו פי' שמפנה¹⁵ לבו

תעניתא דלשתכח גמרא⁷ בכלאה מיני' כי היכא דלא נטרדיי", דלכאורה, איך הותר לו לשכוח גמרא בכלאה, והרי "כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו"? ובמשכ"כ וכו' וכו' כל "גמרא בכלאה"!

בגמ' מפורש טעמי' דר"ז "כי היכא דלא נטרדיי", שכל כוונתו היתה כדי שיוכל ללמוד כדבעי תלמוד ירושלמי, אבל לכאורה אין מקום לעבור על איסור מפורש (שכחת התורה) בשביל שלאחרי זה ילמוד תורה ואולי יצליח, ולהעיר מענין שלילת מצוה הבאה בעבירה ואף שהיא ודאית (ובשעת מעשה).

ואף שבמשנה שם ממשך ד"אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו" (ועד"ז בגמ' שם לענין הלאו "יכול אפילו מחמת אונסו ת"ל ופן יסורו מלבבך במסירם מלבו הכתוב מדבר") - הרי ר"ז התפלל והתענה כו' שיסירם מלבו.

ועוד: בפשטות, כל מאה ימים אלה שיתייב בתעניתא דלשתכח גמרא בכלאה מיני', לא למד "גמרא בכלאה", שה"ז דבר והיפוכו - וא"כ ה"ה "יושב ומסירם מלבו"⁸.

(9) בהשמות לשהמ"צ מל"ת ב.

(10) להרמב"ן ועוד. ולהרמב"ם ראה בהנסמן לקמן הערה 23.

(11) ראה ב"ק ל, א.

(12) שלכן הותר לר"ז לוותר ע"ז ועד - שהשתדל בזה וביותר בשביל השגת תלמוד ירושלמי.

(13) סמ"ג (לאוין י"ג*), סמ"ק (סט"ו), יראים (סכ"ח). וביראים השלם - טשנ"ט). וראה גם רשב"ץ בזהר הרקיע (לאוין קיח). ועוד.

(14) שם. ועד"ז בסמ"ק שם.

(15) ל' המשנה - אבות שם מ"ד.

(* ולהעיר שמנה ג"כ הלאו ד"השמר לך פן תשכח את ה"א" (לאוין סד. וראה סוף הקדמתו לחלק מל"ת) - ראה תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ז שיחת ט"ו באב, דשתיהם (שכחת ה"א ושכחת ד"ת שהם דברי ה"א) שייכות זל"ז, והתורה היא "חיינו", ולכן הו"ע תמיד עוד יותר משש המצות התמידיות (שבסוף אגרת המחבר בריש ס' החינוך). ע"ש. וראה לקמן בסוף השיחה.

ב"מ שם "לפי הגירסא שלפנינו יתיב ג"פ מ' יום נגד שלשה פעמים ארבעים יום שעלה משה בהר". וראה הנסמן לקמן הערה 25 בשו"ג (הב', והערה 61). ואכ"מ.

(7) כ"ה בגמ' לפנינו. אבל בעי' "תלמודא". וכ"ה בכ"י ש"ס - ראה דק"ס. ושם: ומלת תלמודא הוא גם בכל הספרים ודפוסים הישנים ונשתנה בדי' בסיליאה מן הצענזור.

(8) ובהל' ת"ת לאדה"ו (פ"ב ס"ז) מפורש דגם אם אינו מסיר ד"ת מלבו רק שאינו חוזר כראוי לו - "עובר ומתחייב בנפשו... שהרי (ראה תויו"ט אבות שם) לא נאמר ופן תסיר מלבבך אלא ופן יסורו מאליהם" (ע"ש) - ולכאור' כש"כ הוא בנדו"ד.

על שכחת דבר מדברי תורה מצ"ע, לא משום פרישה מדברי תורה או בטלה, שלכן צריכים לחזור על לימודו כראוי שלא לשכוח.

וי"ל דמפורש כן בהלכות ת"ת להרמב"ם, שכתב²¹ "עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח", "כשיגדיל²² בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה" [והטעם שלא מנאו הרמב"ם ללאו בפ"ע במנין המצות הוא מפני שלדעתו הוא חלק ממ"ע הכללית ד"ת"ת כהלכת", כמבואר בקו"א²³ לאדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע].

ולפי זה - הדרא קושיא לדוכתא.

מביא כמה אופנים לתוקן, ודוחה

ג. לכאורה י"ל, ש"לשכתח גמרא בבלאה" אין זה שכחת "דבר מדברי דיני תורה", אלא רק (בלשון רש"י²⁴) ה"קושיות ופירוקין" שבתלמוד בבלי²⁵. ובוזה אין איסור, ע"ד

(21) פ"א ה"י (הובא בקו"א שבהערה 23).

(22) שם הי"ב.

(23) להל' ת"ת רפ"ג (יו, ב [נתמא, ב]). וראה מגלת אסתר לסהמ"צ שם. ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ הרס"ג מ"ע יד-טו (קכו, א).

(24) ב"מ שם (פה, א) ד"ה דלא נטרדי.

(25) בחדא"ג מהרש"א ב"מ שם, ד"אפשר שהיו בניי (בבל) מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה. . בפלפול של הבל* . . כדקרי להו (סנהדרין כו, א) מחבלים שאין נוחין זה לזה בהלכה . . במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) והוא שאמר דלא נטרדי כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיעו לתליתו המבוקש [משא"כ הפלפול דתלמוד

לכטלה" (כלשון היראים¹⁶).

ולפ"ו י"ל (לכאורה) שר"ז לא עבר על שום איסור, דפשיטא שגם כאשר יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיני, לא ה"י פורש ח"ו מדברי תורה ומפנה לבו לבטלה, אלא למד תושב"כ, משנה וכו', ולא הפסיק ללמוד אלא "גמרא בבלאה".

אמנם מצינו עוד שיטה בגדר איסור זה, כמובא בהלכות ת"ת לרבינו הזקן¹⁷ ש"כל השוכח דבר אחד ממשנתו מחמת שלא חזר על לימודו כראוי מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו וגם עובר בלאו של תורה שנאמר רק השמר לך¹⁸ (ומקורו בפירוש רבינו יונה והרע"ב על המשנה אבות שם¹⁹) - דהיינו שישנו איסור ולא מפורש מה²⁰

(16) שם. וכן משמע במחזור ויטרי למשנה אבות שם (ד"ה ת"ל. אבל ראה לקמן הערה 19). וראה תויו"ט אבות שם.

(17) פ"ב ס"ד (ואילך).

(18) בשו"ע אדה"ז שם מעתיק כל המשך ל' הכתוב "ושמור נפשך . . ופן יסורו . . והודעתם לבניך וגו'" - אף* שבמשנה וגמ' לא הובא (בהאיסור) "ופן יסורו גו'" (ואדרבה למדו מל' זה הקולא ד"אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסרים מלבו" (ראה מד"ש אבות שם); "במסירם מלבו הכתוב מדבר". והובא בהל' ת"ת לאדה"ז לקמן שם ס"ז). אבל - הובא בסמ"ג וסמ"ק שם. וכן הובא ברמב"ם הל' ת"ת (הובא לקמן בפנים). ואכ"מ.

(19) וראה גם מחזור ויטרי שם (ד"ה ת"ח) "שהסית דעתו ממנה מלחזור עלי' עד ששכתח". אבל אח"כ (ד"ה ת"ל) כ' "ומפנה לבו לבטלנות ואינו מחזיר עלי'". וצע"ק.

(20) כדעת הסמ"ק סו"ס קה "שמנאו ללאו בפ"ע . . מי שאינו חוזר לימודו ה"ז כמסיר מלבו מדאוריית" (קו"א להל' ת"ת לאדה"ז שם רפ"ג יח, א [נתמא, א]).

(* אבל זה שהעתיק מהכתוב "והודעתם לבניך גו'" מובן, כי מל' זה מוכיח בהמשך הסעיף "שאין הכתוב מדבר בעשה"ד לבדן אלא ה"ה לכל התורה כולה".

נשכחו משום שאין חיוב לחזור עליהן מאחר שלא ניתן הפלפול²⁷ רק למשה".

הרי שאין איסור לשכוח פלפולה של תורה (ומספיק לזכור רק "ההלכות בטעמיהן"²⁸). ולפי זה מותר לכתחילה לשכוח הפלפול והקושיות והפירוקים.

כלומר: אף שמפורש בהל' ת"ת שם²⁹, שבחייב לידע ולזכור כל תורה שבע"פ כולה נכלל גם "תלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות" (כי "אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין") - הרי מבואר בהל' ת"ת שם³⁰, דלפרש"י "נחלק התלמוד לב' חלקים": טעמי ההלכות בלי פלפול (שקבלו איש מפי איש³¹), ופלפול התורה "להבין דבר מתוך דבר" וכו', שלפ"ז י"ל, שגם בתלמוד בבלי שני חלקים אלה (א) החלק של טעמי ההלכות בקצרה, (ב) הקושיות ופירוקים שהם בגדר "פלפול" - ור"ז רצה לשכוח רק חלק הפלפול שבגמרא בבבלי (שמותר לשכוח), ולא³² הטעמים.

אבל צ"ע אם אפשר לתרץ כן, כי נוסף לזה שבהלכות ת"ת שם³³ משמע שהאיסור לשכוח דבר מדברי תורה חל על כל תלמוד בבלי ונהקושיות ופירוקים שבתלמוד בבלי אינם

המבואר בהל' ת"ת לאדמו"ר הזקן²⁶ בנוגע ל"פלפול" בטעמי ההלכות וכו' - "שלא היו חוזרין עליו כ"כ... ומשה"נ נשכח כל פלפול התנאים והאמוראים הראשונים ולא הובא ממנו בתלמוד כ"א מעט מזעיר... והשאר

ירושלמי - אע"פ ד"ודאי דגם בני א"י היו מקשין ומפרקין" (חדא"ג שם. ומביא רא"י מר' יוחנן (שלימד בא"י ואילו עלה ר"ז ללמוד) דאמר... *... מקשי לי... ומפרקין כו').

אבל צע"ג לומר שר"ז ואמוראים דבבבלי היו עוסקים "בפלפול של הבל... פלפול כזה (שמטריד את האדם מן האמת). ובפרט ע"פ פרש"י (ב"מ שם ד"ה גמרא) ד"גמרא בבבלי" היינו "גמרא שלנו" (שפשיטא שאין בה "פלפול של הבל").

לכאורה י"ל שכוונת המהרש"א היא, שהקושיות ופירוקים שבתלמוד בבלי נקראים "פלפול של הבל" בערך הפלפול של בני א"י (שהוא פלפול שכל ענינו לתקן "כל דבר על בוריו והשמועה יוצאה לאור על ידי פלפולם" - מהרש"א שם) - דהרי ישנם בתלמוד בבלי כו"כ פלפולים (כהפלפול דתלמוד ירושלמי) שעל דם "רווחא שמעתתא"; אבל קשה דמפשטות לשון הגמ' "דלשתכח גמרא בבבלי מיני" משמע דלשתכח כל "גמרא בבבלי" (ולא רק חלק זה שהוא בגדר "פלפול של הבל").

וע"פ זה מובן ג"כ שדוחק לומר שרצה לשכוח רק את "דרך הלימוד" של תלמוד בבלי (אבל לא שכה השקו"ט שכבר למד) - שה"ז היפך פשטות לשון הגמ' "גמרא בבבלי", ובלשון רש"י "גמרא שלנו"***. (26 בקו"א שם.)

(* ראה של"ה במס' שבועות שלו (קפא, ב), מהר"ל בס' ד"ח על אבות (פ"ו וקרוב לסופו) - הובאו בקונטרס עין החיים (לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) פל"א.

(** ב"מ פד, סע"א. ולהעיר משבח (לג, ב) - פלפול דתנאים (וראה קו"א להל' ת"ת שם יח, ב [נתמב, ב]).

וראה (בהחילוק בין תלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי) מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' נו. שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. סה"מ תש"ח ס"ע 121 ואילך.

(*** ובפרט ששכחת "דרך הלימוד" שייכת בעיקר לכלי שכלו ואופן השגתו, והו"ל להתפלל שכה שכלו ישתנה שיהי' ראוי להשיג התורה בהאופן של בני א"י (ראה ש"א וסה"מ תש"ח שם) - ולא שישכח "גמרא" שלמד.

(27 נדרים לה, א.

(28 קו"א שם. וראה שם פ"ב ס"א וקו"א שם). שם ס"ג.

רפ"ג.

(29 פ"ב ס"א (וראה קו"א שם).

(30 קו"א לרפ"ב שם.

(31 קו"א לרפ"ג שם יח [נתמב], סע"א ואילך).

(32 ראה לשון רש"י ב"מ שם (סד"ה דלא נטרדי)

"ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקים". ומשמע לכאור', שרצה לשכוח רק הקושיות ופירוקים ולא הטעמים.

(33 פ"ב ס"י (הובא לקמן סעיף ה).

אבל הרי לכ"ע יש חיוב ברור "לשלש את זמן למידתו"³⁹, ושליש הזמן חייבים ללמוד "גמרא"³⁹.

ואף שהחיוב לשלש זמן למידתו הוא רק "בתחלת תלמודו של אדם" ולא "כשיגדיל בחכמה"⁴⁰ - הרי אדרבה: "כשיגדיל בחכמה" (שאינן "צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה") צריך לפנות "כל ימיו לגמרא בלבד"⁴⁰ (חוץ מעתים מזומנים שצריך לקרות תורה שבכתב ודברי השמועה "כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה"⁴⁰);

וא"כ קשה: במשך הימים שצם ר"ז דלשתכח מיני גמרא בבילא, בודאי לא עסק בלימוד גמרא בבילית (וללימוד גמרת א"י עדיין לא הגיע) - וכיצד יצא ידי חובתו בימים אלה בלימוד "גמרא"?

מבאר שאזהרת התורה היא על השכחה לכשעצמה

ה. ויובן זה בהקדם שבגמ'³ יש לימוד מיוחד לדין זה שהשוכח דברי תורה מחמת אונסו אינו עובר בלאו (וכמובא בהל' ת"ת⁴¹ "רק⁴², למעט מחמת אונסו"). ואינו מובן: כלל גדול הוא בכל התורה דאונס רחמנא פטרי⁴³,

בגדר "פלפול" בעלמא (שמותר לשכוח), כי הם מוכרחים לידיעת טעמי ההלכות בקצרה³⁴ - הרי עוד זאת, מפשטות לשון הגמ' "דלשתכח גמרא בבילא מיני" משמע ששכח כל "גמרא בבילא" (שבימיו)³⁵, ולא רק חלק הקושיות והפירוקים שבה³⁶.

ד. ויש להוסיף:

לפום ריהטא קושיא זו על ר"ז אין לה מקום לפי שיטת הרמב"ם שאין חיוב בידיעת טעמי ההלכות (אפילו לא בדרך קצרה) בשביל ידיעת ההלכות עצמן³⁷, ולשיטתו, חיוב ידיעת תורה שבע"פ כולה (והאיסור לשכוח "דבר מדברי דיני תורה") כולל רק "משנה", דהיינו הלכות פסוקות, ולא "תלמוד" ("גמרא")³⁸ - וא"כ לא עבר ר"ז על שום איסור בשכחת כל "גמרא בבילא".

(34) אבל ע"פ מש"כ אדה"ז בקו"א לרפ"ג שם, ד"דהאידינא (ש)הטעמים כתובים וחתימים בתלמוד וא"א לעמוד עליהם אלא ע"י פלפול ההלכה אבל... בימיהם שהיתה התורה בע"פ היו סדורים להם טעמים בדרך קצרה ג"כ, נמצא לכאור, דהאיסור לשכוח שום דבר מכל התלמוד כולו (גם מהשקו"ט והפלפול) הוי רק "האידינא", משא"כ (בזמן המשנה ועד"ז) בימי ר"ז האיסור הוא רק בנוגע לטעמים הקצרים, אבל הותר אז לשכוח השקו"ט והפלפול. וראה הערה 32. ועצ"ע.

(35) אבל מובן ש"ל שב"גמרא" לא נכללו גם ההלכות פסוקות דמימרות אמוראים - כי גדר "גמרא" ("תלמוד") הוא ידיעת טעמים או פלפול, והלכות פסוקות שבגמרא הם בגדר "משנה" (הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"א), וא"כ מובן דמ"ש דר"ז שכח "גמרא בבילא" אין הכוונה להלכות פסוקות אלא רק לטעמים או פלפול.

(36) אבל י"ל ד"גמרא בבילא" הוא רק הפלפול שבבבלי, כי בלי פלפול הרי זה "תלמוד" (סתם) שה"י גם בימי התנאים ואצל התנאים.

(37) ראה בארוכה קו"א לרפ"ב שם.

(38) עיין רמב"ם הל' ת"ת פ"א הי"ב.

(39) שם הי"א.

(40) שם הי"ב.

(41) פ"ב ס"ו.

(42) לכאורה צ"ע, שבגמרא למדו זה מ"זפן יסורו מלבבך" (ומתיבת "רק" למדו בנוגע ל"תקפה עליו משנתו"). ואולי שינה אדה"ז הסדר כדי שלא יסתור המשנה באבות שלמדו שם "אפילו תקפה עליו משנתו" מ"זפן יסורו מלבבך" (הובא בהל' ת"ת שם ס"ז). ואכ"מ.

(43) ב"ק כח, סע"ב. וש"י. וראה בפרטיות אנציקלופדיה לתלמודית ערך אונס (א). וש"י.

דברי תורה (כדי שהאדם יזכור תמיד כל דיני התורה), ולא (רק) להזהיר על השכחה ("פן תשכח גוי").

ומזה למדין, ששכחת התורה עצמה (גם לולא התקלה שיכולה לבוא עי"ז) הוא ענין שהתורה הזהירה עליו.

מבאר החילוק בין אונס דשכחה לשאר אונסין

1. ובוזה יובן הטעם שיש צורך בלימוד מיוחד שהשוכח מחמת אונסו אינו עובר בלאו (ואינו מתחייב בנפשו) - אף שבכל התורה כולה אונס רחמנא פטרי:

ב' אופנים (פרטים) בגדר פטור דאונס⁴⁸:
א) אף שמעשה העבירה נחשב כמעשה האדם מ"מ אי אפשר לחייבו (עונש וכיו"ב) על דבר שנעשה בעל כרחו. ב) מכיוון שנעשה בע"כ לא מיחשב עבירה (שענינה - שהעושה עובר על רצון וציווי השם).

והנה זה שמעשה באונס לא מיחשב עבירה הוא רק כשהעבירה היא בפעולה של איסור שנעשית שלא לרצונו. אבל שכחת ד"ת ואיסורה - אין זה איסור בנוגע לפעולה, אלא בנוגע למצב של שכחה שבא מאליו וממילא (ועשיית האדם היא לשלול מצב זה ע"י חזרה), ולפיכך⁴⁹ סד"א שגם כשהשכחה היא מחמת אונס נהה אף שפטור (כאופן הא' הנ"ל) מ"מ הוא בגדר "עובר בלאו", חיוב ועונש אין כאן, אבל מצב של שכחה יש כאן.

וזהו החידוש בלימוד ומיעוט המיוחד

ומדוע צריכים לימוד ומיעוט מיוחד שהשוכח תורתו לאונסו אינו עובר בלאו?
ויש לומר הביאור בזה:

בטעם החיוב לחזור על לימודו כראוי כדי שלא לשכוח דברי תורה כתב הרע"ב (ועד"ז ברבינו יונה)⁴⁴ "שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור ונמצאת תקלה באה על ידו ושגגתו עולה זדון", אבל אדה"ז בשולחנו לא העתיק טעם זה [אף שפסק אדה"ז בגדר איסור שכחת התורה - מקורו בדברי הרע"ב ורבינו יונה (כנ"ל ס"ב)].

ומשמע מזה שלדעת אדה"ז אין איסור שכחת דברי תורה (רק) מחמת התקלה שיכולה לבוא כתוצאה מזה, אלא בעצם השכחה⁴⁵. וכדמוכח עוד יותר מ"מ"ש אדה"ז⁴⁶ דגם "עכשיו שנכתבה תורה שבע"פ ויוכל לעיין בספרים מה ששכח אין זה מועיל כלום כי מיד ששכח עובר בלאו קודם שיעיין", הרי שעצם שכחת התורה (מיה, וגם כשלא תבוא תקלה אח"כ כי "יוכל לעיין בספרים") הוא לאו.

ויסודו של אדה"ז י"ל שהוא מעצם אזהרת התורה "השמר לך גוי" פן תשכח את הדברים - דלכאורה: שכחה אינה פעולה אלא מצב הבא מאליו וממילא⁴⁷, והאדם יכול לשמור עצמו מן השכחה ע"י שחזור למודו כראוי. וא"כ אם כוונת התורה ב"פן תשכח גוי" היא החיוב, שהאדם ידע ויזכור דיני התורה כדי שלא תבוא תקלה על ידו, הו"ל להכתוב להזהיר בסגנון דעשי, לצוות על (פעולת האדם, דהיינו) חזרת

(44) על המשנה אבות שם.

(45) להעיר ממגן אבות להתשב"ץ אבות שם.

(46) הלי' ת"ת שם ס"ד.

(47) ראה לי' אדה"ז שנעתק לעיל (הערה 8).

(48) ראה בית האוצר מערכת א' כלל כד. ועוד.

(49) ראה בית האוצר שם ד"ה והנה גם אם נאמר (מג),

סע"א).

זו בלבד שאין כאן העונש, אלא עוד זאת, שאין בזה גם האיסור דשכחת התורה, כי הוא ע"ד שינוי החזור בודאי לבריתו שאינו קונה⁵³ ונקנה בהאדם, כי דברי התורה שלמד ונשכחו ממנו, "לעתיד לבא יזכירוהו"⁵⁴ ("וגם עתה" תורתו שלמד נזכרת למעלה "לפני כסא כבודך"⁵⁵).

ז. והסברת הדבר יש לומר:

ע"פ הנ"ל שהאיסור הוא עצם המצב דשכחת ד"ת, יש לומר, שגם לדעת אדה"ז, טעם וגדר האיסור של שכחת דברי תורה הוא ע"ד מ"ש בסמ"ג שהוא מפני ש"פורש מן התורה", אלא שאינה פרישה מן התורה מצד פעולתו, כ"א שזה עצמו ששוכח דברי תורה (אף אם הוא עוסק בד"ת אחרים) ה"ז פרישה מן התורה, שדברי תורה אלה נפרשים ממנו.

וזהו גם הטעם דכאשר שוכח "מחמת אונסו" אין דברי תורה נשכחים ממנו (כנ"ל משו"ע אדה"ז) - כי שכחת תורה מחמת אונס אינה פרישה שלו מן התורה, כי שוכח מחמת אונסו; שמצד האדם אין כאן כלל פרישה מד"ת, לכן גם מצד התורה כן הוא, שדברי תורה שלמד אין בהם שינוי הקונה ונקנה, כנ"ל.

עפ"ז מבאר המעשה דר' זירא

ח. וע"פ כל הנ"ל יש לבאר מעשה דר' זירא הנ"ל, ש"יתייב מאה תעניתא דלשתכח גמרא

(53) סוכה לה, ב. ב"ק צג, ב. צו, ב.

(54) וי"ל שזה נרמז גם במחז"ל (מנחות שם - צט, סע"א) "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון מכאן לת"ח ששכח תלמודו מחמת אונסו שאין נוהגין בו מנהג בזיון": גם שברי לוחות מונחים בארון (ביחד עם הלוחות), היינו ששייכותם לתורה (ארון) נשארה בשלימות; וכ"ה בת"ח ששכח תלמוד מחמת אונסו.

(55) אבל לכאורה זהו גם במי שמסירם מלבו, כיון שלפני

כסא כבודך אין שכחה.

למעט אונס דשכחה, שאין כאן שכחת התורה, כלומר: האזהרה להאדם על שכחת ד"ת לא חלה מלכתחילה אלא כשעושה ברצונו, אבל כשזהו מחמת אונס לא שייך בזה ציווי ולא, כלל, גם לא לאו דשכחת דברי תורה⁵⁰.

וימתק ע"פ מ"ש"כ (להלן בהל' ת"ת שם⁵¹), ע"ד מי "שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה" ש"יוכל לקבוע לו בכל יום שעה קטנה ללימוד אחר . . . נכון הדבר . . . לקבוע לימודו . . . ללמוד פעם אחת כסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי כו' (וממשיך) ואף שישכח הכל הרי לעתיד לבוא יזכירוהו כל לימודו ששכח מחמת אונסו שאי אפשר לו לחזור כ"כ שלא ישכח לימוד זה . . . וגם עתה . . . אין שכחה לפני כסא כבודך⁵² שהוא למעלה מהכסא כו' - הרי מפורש שהשוכח מחמת אונסו, הרי לא

(50) ובזה יומתק זה שבהל' ת"ת שם (ס"ו), בדין שוכח מחמת אונסו, מביא אדה"ז דוגמא "כגון שטרוד הרבה בפרנסתו והעתים שקובע לו אין מספיקים לו לחזור כו'", דלכאורה: מקורו של אדה"ז הוא בפרש"י (ברכות ח, ב ד"ה מחמת אונסו), אלא שזוהי הדוגמא השני' בפרש"י, והדוגמא הראשונה בפרש"י היא "כגון שחלה" (וברבינו יונה לאבות שם: אם שכחה ע"י הזקנה או ע"י אונס אחר רחמנא פטרי) - ואין אדה"ז מביא דוגמא זו.

וע"פ הנ"ל י"ל, דכאשר שכח ד"ת מחמת חולי וכיו"ב, הרי האונס הוא בעצם האיסור, שכחת התורה, ולכן ה"ז בכלל אונס רחמנא פטרי' דכל התורה כולה (וא"צ מיעוט מיוחד);

משא"כ כ"שטרוד הרבה בפרנסתו והעתים שקובע לו אין מספיקין לו לחזור על לימודו שלמד קודם שהי' טרוד", הרי האונס הוא רק בחזרת ד"ת, הגורמת שלא יבוא לידי (איסור) שכחה (אבל לא בעצם השכחת ד"ת ע"י מצב הבא מאליו וממילא), ולכן כאן הוי קס"ד דגם כשהעדר החזרה הוי לאונסו מ"מ הוא בגדר הלאו, והמיעוט ד"רק" קמ"ל דאינו בגדר שכחת התורה, ככפנים.

(51) פ"ב ס"י.

(52) ברכות לב, ב.

[וע"ד מאמר הגמ' 61 (שהובא לפני הדין ד"כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו") - "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה", וכמשנ"ת במק"א 62 שלפעמים דוקא "ביטולה של תורה" זוהי הדרך להגיע ל"יסודה", שהתורה תתיסד ותתבסס אצל האדם].

וא"כ פשוט שאין בזה שום איסור של שכחת התורה.

ט. ויש לבאר בעומק יותר:

הטעם שעצם שכחת דברי תורה הו"ע של איסור (ומיד ששוכח ד"ת עובר בלאו) הוא מפני שד"ת הם חיינו ואורך ימינו⁶³, ועצם הדבר ששוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו ה"ז מסלק "חיינו" מעצמו, ולכן עובר בלאו⁶⁴.

וזהו ג"כ ההסברה שהשוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו - דלכאורה תמוה⁶⁴, וכי שכחת דבר אחד מד"ת חמורה כ"כ עד שיתחייב בנפשו? ! אלא שאין זה בגדר עונש אלא - מסובב מהשכחה. כי ד"ת הם חיי נפשו וכאשר נשכח והוסר ממנו דבר אחד מדברי תורה הוסרו ממנו חיי נפשו אלה, וע"ד מרז"ל מה לי קטלא כולה או קטלי פלגא⁶⁵ - "מתחייב בנפשו".

"שבע יפול צדיק וקם" (משלי כד, טז). וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 168 ואילך. וש"נ. וראה בנדר"ד (שכחת ר"ז תלמוד בבלי) תו"א יתרו טו, ג. מאמרי אדה"א מ ויקרא ח"א ע' מז. וש"נ. המשך תרס"ו ע' צב. ובכ"מ.

61) מנחות שם צט, סע"א ואילך.

62) לקו"ש חכ"ו ע' 250 ובהערה 22 שם (ע"פ פי' הבעש"ט - כתר שם טוב סל"ד).

63) להעיר שהם בדוגמת מקום חיות הדגים לדגים (ברכות סא, ב). ועוד הדגים נבראו מן המים (חולין כז, ב).

64) ראה מפרשי המשנה שם.

65) ב"ק סה, א. ב"מ צה, רע"א. ועוד.

בבלאה מיני' כי היכא דלא נטרדי":

מכיון שכל כוונת ר"ז היתה רק בכדי שיוכל ללמוד תלמוד ירושלמי כדבעי (בלי הטרדות לתלמוד בבלי), הרי פשוט שאי"ז בגדר "פורש מן התורה" - אדרבה, זו היא הכנה והכשרה לאופן עליון יותר בלימוד התורה.

ויתירה מזו - התועלת בלימוד והשגת תלמוד ירושלמי אינה רק באופן הלימוד בכלל, אלא זה נוגע לענין זכרון דברי תורה גופא.

כי הנה, מהחילוקים בין אופן הלימוד בתלמוד בבלי ואופן הלימוד בתלמוד ירושלמי הוא⁵⁶: תלמוד בבלי נקרא⁵⁷ "במחשכים"⁵⁸, הושיבני, שבערך לירושלמי ה"ה "חושך", וירושלמי הוא "אור", ו"אין תורה כתורת ארץ ישראל"⁵⁹. וכמו ההפרש ביניהם בפשטות, שבבבלי יש ריבוי שקו"ט עד שמגיעים למסקנא, משא"כ בירושלמי שאין שקו"ט או שיש רק מעט שקו"ט, וה"ז כאדם הנמצא במקום מואר שהכל גלוי לפניו ומוצא תיכף מבוקשו.

ומוכן בפשטות, שריבוי השקו"ט מקשה על הזכרון, משא"כ כאשר הכל גלוי וברור, קל יתר לזכור כל פרטי הענין.

ונמצא, דזה גופא שר' זירא צם מאה תעניתא דלשתכח מיני' גמרא בבלאה כי היכי דלא נטרדי' (ויוכל ללמוד תלמוד ירושלמי) גרס⁶⁰ שהתורה תשמר בזכרונו ביתר שאת יותר עז.

56) ראה שערי אורה וסה"מ תש"ח שנשמנו בשוה"ג הב' להערה 25. ועוד.

57) סנהדרין כד, א.

58) איכה ג, ו.

59) ב"ר פט"ז ד.

60) להעיר מביאור אדה"ז ב"חינוך קטן" (בתניא) בענין

ומזה מובן גם בנוגע לר"ז, דמכיון שכל כוונתו בתעניתו אלו היתה כדי שיוכל להבין כדבעי תלמוד ירושלמי, הרי אין כאן שום פירוד ח"ו מ(דרכי) התורה, כ"א אדרבה, זו היתה הדרך שיוכל ללמוד ולהתאחד עם התורה באופן נעלה יותר, באופן של "אור".

'אין עוד מלבדו' ביריד

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו"
(ד, לה)

אחד מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע - היה סוחר גדול. פעם, כשערך את המאזן השנתי של עסקיו, כתב (בדרך ממילא) בשורה התחתונה "אין עוד מלבדו".

כששאלו אותו על כך, נענה ואמר:

הרי באמצע שמונה-עשרה נופלות מחשבות אודות היריד בלייפציג. מה הפלא, איפוא, אם בעת היריד נופלות מחשבות אודות אחדות הבורא?

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אגרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהר"י צ' מליובאוויטש נ"ע

כח לסחוב את המרכבה

"כל דבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה'." וזהו ענין העבודה, להבין ולהשכיל מכל דרך בעבודת ה'"

הוראה מכל דבר

מורנו הבעש"ט אמר: כל דבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה'. וזהו ענין העבודה, להבין ולהשכיל מכל דרך בעבודת ה'.

(לוח "היום יום..." ליום ט' אייר)

לשם מה משקים את הסוס?

פעם נסע כ"ק אדמו"ר מוהר"ש"ב נ"ע בעגלה. אצל אחת הבארות שעל צד הדרך השקה העגלון את סוסיו, וכאשר כלו לשתות, התיישב על דוכנו, הצליף בשוטו על גבי הסוסים וקרא לעברם: כלום חושבים אתם שהשקיתי אתכם בשבילכם, כדי שהתבן והקש שאתם זוללים יהיו טעימים יותר? לא! השקיתי אתכם כדי שיהיה לכם יותר כח ויותר חשק לסחוב את העגלה.

פני הרבי הרצינו, וכעבור זמן נענה ואמר:

ישנה מרכבה, ה"מרכבה" העליונה, ועל עם ישראל 'לסחוב' אותה ע"י תורה ועבודה. כדי שיהיה כח לסחוב נותנים להם כל צרכיהם הגשמיים, אבל אין לטעות חלילה שהקש והתבן הם העיקר, באופן שיתחיל להרגיש בכך טוב טעם.

כדי שהסוס לא יטעה - מצליפים בו, לבן אדם - להבדיל - די ברמז ובהערה מחבר טוב.

(איגרות קודש אדמו"ר מוהר"י צ' ח"ד עמ' תכז)

הרבה שלוחים למקום

אחד מגדולי חסידי כ"ק אדמו"ר והרש"ב נ"ע הגיע פעם לרבו, ולפני שנכנס ל'יחידות', המתין בחדר שלפני חדר ה'יחידות' של הרבי. בינתיים עמד ליד המקום שבו תלו באי הבית את מעיליהם, והתעמק במחשבותיו.

משרתו של הרבי, מנדל, שהיה בר דעת קטן, ראה אורח שלא היה מוכר לו עומד ליד המעילים, וחדש שמא רוצה הוא לגנוב משהו. תפסו מנדל והוציאו החדר.

בכה החסיד ואמר: מגרשים אותי מחדר ההמתנה של הרבי!

זוהי דרך העבודה שחידש הבעל שם טוב, שגם אדם פשוט הוא שליח ההשגחה העליונה.

(ספר המאמרים תש"ט עמ' 175)

רמז מלמעלה

לפני שנהג באדמו"רות, כשהיה הסבא משפולי אחד מתלמידי הרב המגיד, הלך פעם למעזריטש.

בדרכו פגש עגלון יהודי שעמל קשות להוציא את עגלתו שנתקעה בבוץ. ביקש ממנו העגלון כי יעזור לו. ענהו הסבא: אין בכוחי להרים משא כבד כזה. אמר העגלון: אתה יכול, אלא שאינך רוצה! או אז הושיט הסבא את ידו ונגע בעגלה, וראה זה פלא: כעבור רגע אחד נחלצה מן הבוץ.

הרגיש הסבא כי דברי העגלון לא היו אלא רמז משמים, רמז המורה לו כי עליו להתגלות.

ואכן, כשהגיע למעזריטש אמר לו רבו: הבעש"ט אמר לי, שאם הנך מסוגל לחליץ עגלה טעונה מן הבוץ, יכול אתה - וגם צריך - להיות רבי. וסמכו ובירכו.

(איגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ט עמ' צח)